

***Verdrag inzake de rechten van de
personen met een handicap***

1^e Belgische verslag

**Standpunt van de verenigingen en adviesraden die de personen
met een handicap vertegenwoordigen**

**Extract van het Alternatief verslag, opgestart en gecoördineerd
door het Belgian Disability Forum**

Aanbevelingen

20 februari 2014

Colofon

U kunt het huidige rapport kopiëren en vrij verspreiden, in zijn geheel of gedeeltelijk, mits volgende voorwaarden in acht worden genomen:

- De auteur vermelden (Belgian Disability Forum vzw)
- De titel vermelden (standpunt van de verenigingen en adviesorganen die de personen met een handicap vertegenwoordigen. Alternatief verslag, geïnitieerd en gecoördineerd door het Belgian Disability Forum)
- Niet gebruiken voor commerciële doeleinden
- Niet wijzigen

Het rapport heeft de vergunning "Creative Commons 2.0 België"
<http://www.creativecommons.be/node/6>) »

Beeld : Laten we samen onze aanbevelingen neerleggen zodat België het Verdrag van de Verenigde Naties i.v.m. de rechten van de personen met een handicap zou eerbiedigen

Beeld : Laten we samen onze aanbevelingen neerleggen zodat België het Verdrag van de Verenigde Naties i.v.m. de rechten van de personen met een handicap zou eerbiedigen

Lijst met actiepunten en aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek van het eerste verslag van België

Onderstaande actiepunten en aanbevelingen zijn gerangschikt volgens prioriteit zoals deze werd opgesteld door de 4 adviesraden van het BDF.

Ook de verwijzingen naar de specifieke artikelen, vermeld onder de titel Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag, zijn volgens de belangrijkheid van het betreffende actiepunt gerangschikt, niet volgens de artikelen van het Verdrag.

Actiepunt nr. 1

- 1. De transversale structuren en een coördinatie tussen de verschillende Belgisch bestuursniveaus zijn ontoereikend. Uitleggen hoe deze op de verschillende niveaus van de federale structuur zullen worden verbeterd.**
- 2. De verschillende overheidsniveaus in ons land hanteren uiteenlopende definities van de term 'handicap'. Aangeven of overwogen wordt een algemene wettelijke definitie van handicap in te voeren.**
- 3. Aangeven wanneer de onafhankelijke controlemechanismen zullen worden ingevoerd en of er sancties zullen volgen wanneer de invoering uitblijft.**

Context

In de loop van de tijd is België geëvolueerd in de richting van een complex federaal model waarin de meeste burgers bijzonder moeilijk hun weg vinden.

Dat kan soms dramatische gevolgen hebben wanneer personen in moeilijke of dringende situaties terechtkomen: "Tot welke administratie moet ik mij richten? Bij wie kan ik de hulp of de steun krijgen die ik nodig heb?" De Belgische burgers, en personen met een handicap in het bijzonder, worden al te vaak geconfronteerd met dergelijke vragen.

Een ander aspect van dit probleem is dat de verschillende deelgebieden van het federale België de begrippen vermeld in artikelen 1 tot 4 van de UNCRPD niet op dezelfde manier hebben geïntegreerd. Vanaf het tijdstip dat de Belgische Staat het Verdrag goedkeurde en ratificeerde, diende dat nochtans op een coherente manier te worden uitgevoerd op het volledige grondgebied.

Aanbeveling

De eerste aanbeveling betreft de verduidelijking van het institutionele kaderwerk van het federale België en de dringende uitvoering van de nodige organisatorische ingrepen om een werking te waarborgen rekening houdend met de institutionele complexiteit van het federale België:

- De oprichting van transversale structuren en een coördinatie tussen de verschillende bestuursniveaus van België is noodzakelijk. Op dit moment zijn de geleverde inspanningen op dit vlak ontoereikend en inefficiënt.
- De deelgebieden moeten de verplichtingen vastgelegd in artikelen 1 tot 4 van de UNCRPD, waaronder de definities van handicap, redelijke aanpassing en participatie van personen met een handicap, in een identieke vorm in hun wetgevingen opnemen.
- De invoering van alle regels die verband houden met de rechten van personen met een handicap moet in al haar facetten onderworpen worden aan onafhankelijke controlemechanismen en, in geval van het uitblijven ervan, aan sancties.

Actiepunt nr. 2

- 4. Uitleg en concrete voorbeelden geven bij de manier waarop personen met een handicap en de organisaties die hen vertegenwoordigen geraadpleegd worden met betrekking tot de invoering van de wetgeving en de maatregelen die op hen betrekking hebben.**
- 5. Een nauwkeurig tijdschema geven van de oprichting van adviesraden in de gewesten en gemeenschappen waar deze structuren nog niet bestaan.**
- 6. Preciseren welke middelen aan de adviesraden ter beschikking zullen worden gesteld om hun rol en werking te waarborgen. Deze middelen moeten op lange termijn worden gewaarborgd.**

Context

Een van de essentiële principes die door de UNCRPD naar voren worden geschoven, is de participatie van personen met een handicap en/of hun representatieve organisaties in besluitvormingsprocessen met gevolgen voor de personen met een handicap.

In de ogen van de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF, is de invoering van structuren van het type "Adviesraad" de beste oplossing voor de concrete organisatie van een dergelijke participatie.

Van de belangrijkste Belgische overheidsniveaus beschikken enkel de federale overheid, het Waals Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Brusselse Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie op 30 juni 2013 over dergelijke "adviesraden"¹.

Op dit moment beschikken nog niet alle deelgebieden over een adviesstructuur bevoegd voor handicapgebonden materies. Deze aanbeveling geldt ook voor de lokale overheden: er zijn 10 provincies en 589 gemeenten. In dit opzicht is het belangrijk om in het achterhoofd te houden dat veel beslissingen die een rechtstreekse impact hebben op het dagelijks leven van personen met een handicap op lokaal niveau worden genomen.

Op het vlak van de eigenlijke werking van deze "Adviesraden", stellen de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF vast dat de deelgebieden die over een adviesraad voor personen met een handicap beschikken niet verplicht zijn om hun beslissingen te motiveren. Het is van essentieel belang om een motiveringsplicht in te voeren, zodat de adviesraden hun rol ook echt kunnen spelen.

Tot slot moeten de adviesraden, waar ze bestaan, de nodige middelen krijgen om hun rol te kunnen spelen tijdens het volledige besluitvormingsproces. Het gaat enerzijds om middelen om de logistieke kosten te dekken en anderzijds om middelen om de onkosten te vergoeden, wat de leden van de raden in staat moet stellen om in goede omstandigheden aan de vergaderingen deel te nemen.

Aanbeveling

De tweede aanbeveling wil de overheidsniveaus aansporen om de personen met een handicap en/of de organisaties die hen vertegenwoordigen te raadplegen:

- De verschillende regeringen – federaal, gewesten en gemeenschappen – moeten de voorschriften van artikelen 4.3 en 33 van de UNCRPD invoeren en de personen

¹ Wat de Duitstalige Gemeenschap betreft, zal de tekst waarbij de adviesraad officieel wordt opgericht, worden goedgekeurd in september – oktober 2013. Het *Kleines Forum* vervulde deze rol reeds sinds 2005, zonder een echt juridisch kader.

met een handicap actief laten deelnemen aan de uitwerking en invoering van beleidsmaatregelen.

- De representatieve organisaties van personen met een handicap (ROPH) en de adviesraden voor personen met een handicap (ARPH) zijn van mening dat de overheidsinstanties gebruik moeten maken van structuren georganiseerd als "adviesraden" in hun relatie met personen met een handicap. Zodra een dergelijke structuur een advies heeft uitgebracht, moet een overheid die beslist dit advies niet te volgen haar beslissing motiveren.
- Het is belangrijk dat Vlaanderen, de Duitstalige Gemeenschap en de Franse Gemeenschap zo snel mogelijk tegemoetkomen aan deze vereiste in termen van de organisatie van de participatie van personen met een handicap aan het beleidsbeslissingsproces. In ieder geval moeten deze adviesstructuren over de nodige middelen kunnen beschikken voor een efficiënte werking.

Actiepunt nr. 3

- 7. De genomen maatregelen beschrijven om een volledig aanbod van de dienstverlening in alle domeinen van het leven voor te stellen, dat wil zeggen alle diensten die toegankelijk zijn voor alle personen met een handicap (met inbegrip van kinderen), vrij gekozen en toegankelijk ongeacht de verblijfplaats.**

Context

Het principe inzake de verplaatsing van burgers is een van de fundamenteën van de Europese Unie, waarvan België deel uitmaakt.

Jammer genoeg moeten we vaststellen dat personen met een handicap en hun families in België regelmatig op hindernissen stoten, wanneer ze zich van het ene Gewest naar het andere Gewest willen verplaatsen en ze geen toegang kunnen krijgen tot bepaalde diensten onder dezelfde voorwaarden als hun medeburgers die hun woonplaats hebben in het Gewest waar ze naartoe gaan.

Tussen sommige deelgebieden werden samenwerkingsakkoorden afgesloten, maar die zijn niet van toepassing in alle domeinen en alle deelgebieden. Wanneer een deelgebied een bepaalde dienst niet aanbiedt en een ander deelgebied wel, dan kan een persoon met een handicap die in het eerste deelgebied woont geen gebruik maken van de dienst die wordt aangeboden door het andere deelgebied, als dat niet voorzien is in een samenwerkingsakkoord.

Aanbeveling

De derde aanbeveling betreft de garantie die personen met een handicap moeten krijgen dat ze hun fundamenteel recht op vrije verplaatsing binnen de verschillende Belgische deelgebieden kunnen laten gelden. Deze aanbeveling moet samen met aanbeveling 1 worden gelezen:

- Men moet de nodige maatregelen nemen om te waarborgen dat personen met een handicap zich vrij kunnen verplaatsen binnen de verschillende deelgebieden van België, en dat op voet van gelijkheid met anderen. Deze vrije verplaatsing moet een realiteit zijn, zowel nu als na de overdracht van bevoegdheden die is voorzien tussen de federale staat en de deelgebieden.

Actiepunt nr. 4

- 8. Afzonderlijke gegevens verstrekken over het aantal personen met een cognitieve en/of psychische, zintuiglijke of lichamelijke handicap in de verschillende Belgische entiteiten en beschrijven welke methodes werden gebruikt om de gegevens te verzamelen op nationaal niveau, naast het federale niveau en het niveau van de deelgebieden.**

Context

Bij de verdeling van de bevoegdheden in het kader van de stapsgewijze federalisering van België werd tot nu toe geen genoeg rekening gehouden met de noodzakelijke coördinatie tussen de verschillende overheidsniveaus (cf. aanbeveling 1).

Dat gebrek aan efficiënte coördinatie heeft een zeer negatieve impact op het vlak van de samenstelling van databanken en statistische instrumenten.

Bijgevolg kunnen de verschillende overheidsniveaus zich bij de uitstippeling van hun beleid enkel baseren op gedeeltelijke statistische gegevens, als deze überhaupt al bestaan.

Wat meer is, binnen hetzelfde overheidsniveau beschikken de administraties en instellingen over gegevens over hun eigen opdrachten en hun eigen behoeften die onderling niet uitwisselbaar zijn. Omdat er voor deze domeinen geen globale aanpak is, worden de gegevens niet geglobaliseerd.

Op dit vlak is het dan ook noodzakelijk om "mainstreaming" of "handistreaming" te gaan toepassen.

Aanbeveling

- Deze 4de aanbeveling betreft de statistieken en het verzamelen van gegevens, een domein waarin de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF op korte termijn vordering willen zien: de kwaliteit van de toekomstige beleidsmaatregelen inzake handicap hangt ervan af. Er moeten statistieken worden aangemaakt over het aantal personen met een handicap en de noden waarmee ze worden geconfronteerd. Aan de hand van statistieken zal men voor het beleid inzake handicap en de planning van de te ontwikkelen of te verbeteren diensten een langetermijnvisie kunnen uitwerken .

Actiepunt nr. 5

9. Nadere toelichting geven over de maatregelen die werden genomen om de rechten van kinderen en volwassenen met een handicap te promoten bij de media en het publiek.

Context

Het BDF stelt vast dat tot nu toe zeer weinig – of zelfs helemaal geen – informatie over de UNCRPD naar het "grote publiek" toe werd verspreid, met het oog op de bevordering van de uitvoering ervan. Er dient te worden opgemerkt dat het BDF regelmatig informatie heeft verspreid naar de media toe, bij elke belangrijke stap in het ratificerings- en uitvoeringsproces van de UNCRPD, maar de media hebben het nooit nuttig gevonden deze informatie bekend te maken.

In de "communicatiemaatschappij" die we kennen, is de bekendmaking van de principes van een verdrag zeker en vast de eerste stap die moet worden vervuld om ervoor te zorgen dat alle stakeholders en, wat de UNCRPD betreft, alle burgers, rekening zouden houden met die principes.

Deze rol wordt door artikel 33 van de UNCRPD toegewezen aan een onafhankelijke instantie. Die werd aangeduid in 2010 en kreeg een specifieke financiering om haar rol inzake de bevordering, de bescherming en de opvolging van de uitvoering van het Verdrag in België te vervullen.

De partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF stellen vast dat aan het aspect "bevordering" tot nu toe te weinig aandacht is besteed. Het aspect "bevordering" staat nochtans op de eerste plaats in de opsomming "te bevorderen, te beschermen en op te volgen" van artikel 33.2. Op die manier hebben de opstellers en de ondertekenaars van de UNCRPD willen beklemtonen dat de bekendmaking van de inhoud van het verdrag de eerste taak is van de onafhankelijke instantie. Het is belangrijk om "eerste" in de temporele zin te begrijpen. Het is niet de bedoeling om hier een hiërarchie te creëren in het belang van bevordering, bescherming en opvolging.

De partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF wensen dat binnen een redelijke termijn zou worden gezorgd voor de bekendmaking van de inhoud van de UNCRPD, in samenwerking met de personen met een handicap en hun representatieve organisaties.

Aanbeveling

De vijfde aanbeveling betreft de uitvoering van artikel 33 van de UNCRPD, meer in het bijzonder het aspect "bevordering" ervan:

- De Staat moet snel – onder andere door middel van de verschillende mechanismen opgezet met toepassing van artikel 33 van het verdrag – zorgen voor de productie en de verspreiding van toegankelijke informatie over het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, ten behoeve van het maatschappelijk middenveld en de volledige bevolking.

Actiepunt nr. 6

10. Nadere toelichting geven over de maatregelen die reeds werden genomen en die in de nabije toekomst zullen worden genomen om alle personen met een handicap een behoorlijke levensstandaard te bieden, rekening houdend met de economische crisis.

Context

Het is een feit dat België hoofdzakelijk functioneert op basis van het principe van de consumptie, wat betekent dat personen die over onvoldoende inkomsten beschikken in feite uitgesloten worden uit de maatschappij.

Vanuit het standpunt van de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF, is het gewaarborgd minimumloon het na te streven minimum, ook al zijn alle voornoemde partijen zich ervan bewust dat zulks in de huidige situatie personen met een handicap niet de garantie geeft op een voldoende dekking van de kosten die aan hun handicap verbonden zijn. Het zou wel een eerste stap in de goede richting zijn.

Bovendien is het van essentieel belang om in het achterhoofd te houden dat de inkomsten waarover een persoon beschikt bepalend zijn voor het feit of hij al dan niet toegang heeft tot alle aspecten van het leven en bijgevolg tot volledige integratie in de maatschappij.

Het inkomensniveau zal bijgevolg een invloed hebben op het respect voor gelijkheid en niet-discriminatie, op het leven van vrouwen en kinderen met een handicap, op toegankelijkheid, op het recht op leven, op de juridische erkenning, op de toegang tot justitie, op vrijheid en veiligheid, op uitbuiting, geweld en mishandeling, op de zelfredzaamheid en de integratie in de maatschappij, op de persoonlijke mobiliteit, op de vrije meningsuiting en de toegang tot informatie, op het respect voor het privéleven, op het respect voor de woonplaats en het gezin, op het onderwijs, op de gezondheid, op revalidatie, op werk en tewerkstelling, op het politieke en publieke leven en op het culturele en recreatieve leven.

Het integratieniveau van een persoon in een bepaald domein zal jammer genoeg gekoppeld zijn aan zijn inkomensniveau. Voor meer dan 300.000 personen bestaan de inkomsten geheel of gedeeltelijk uit tegemoetkomingen. Het bedrag van de tegemoetkomingen voor personen met een handicap moet dan ook worden verhoogd, minstens tot het niveau van het gewaarborgd minimumloon.

Het is trouwens ook belangrijk dat de inkomsten van personen met een handicap worden beschouwd als een individueel recht, wat thans niet het geval is.

Aanbeveling

De zesde aanbeveling beoogt het bekomen van een fatsoenlijke levensstandaard voor alle personen met een handicap in België.

- Het bedrag van de tegemoetkoming voor personen met een handicap moet worden verhoogd opdat elkeen een toereikend inkomen zou hebben. Dit moet minstens gelijk zijn aan het bedrag van het gewaarborgd minimuminkomen in België. Het streefdoel is de inclusie in alle domeinen van het leven. De inkomsten van de persoon met een handicap moeten een individueel recht vormen.

Actiepunt nr. 7

11. Nadere toelichting geven over de genomen maatregelen om ervoor te zorgen dat personen met een handicap en hun families over volledige en goede informatie over alle handicapgebonden materies zouden kunnen beschikken.

Context

Beschikken over volledige en kwaliteitsvolle informatie is een basisvereiste om de juiste beslissingen en levenskeuzes te kunnen maken.

Bovendien moet de informatie objectief zijn en moeten alle mogelijke oplossingen worden vermeld. De informatie moet de voor- en nadelen bevatten die aan elke mogelijke optie verbonden zijn.

De informatie met betrekking tot alle levensdomeinen moet worden samengesteld en aan de betrokkenen worden aangereikt op basis van een multidisciplinaire aanpak, wat thans al te vaak niet het geval is. De overheersing van de medische sector blijft tot op de dag van vandaag zeer sterk en de beslissingen worden nog steeds te vaak gebaseerd op louter medische overwegingen.

Aanbeveling

De zevende aanbeveling betreft het ter beschikking stellen van volledige en vatbare informatie voor alle personen met een handicap en de personen uit hun omgeving.

- Personen met een handicap en hun naasten, met inbegrip van kinderen, moeten toegang hebben tot alle nuttige informatie, in een voor hen toegankelijke taal.
- Deze informatie moet de personen met een handicap en hun naasten een duidelijk en objectief beeld geven van de gevolgen van de handicapsituatie, en van alle mogelijke oplossingen om een leven op voet van gelijkheid met anderen te kunnen leiden.
- Deze informatie moet open, transparant en multidisciplinair zijn: dat een persoon zijn beslissingen enkel neemt op basis van medische criteria, zoals vandaag al te vaak gebeurt, is onaanvaardbaar.

Actiepunt nr. 8

12. Beschrijven welke maatregelen werden genomen om te voorzien in een volledig aanbod aan huisvestings- en verzorgingsstructuren alsook ondersteuning voor personen in alle domeinen van het leven, bedoeld en toegankelijk voor alle personen met een handicap (ook voor zwaar zorgbehoevende kinderen en volwassenen), zonder onderscheid van inkomen, vrij gekozen wat de organisatie ervan betreft en onafhankelijk van de woonplaats.

Context

Er zijn thans veel te weinig opvangmogelijkheden voor personen met meerdere handicaps en personen met een handicap die zwaar hulpbehoevend zijn. Bovendien zijn deze opvangmogelijkheden ook nog eens erg ongelijk verdeeld over het Belgische grondgebied.

De gevolgen van deze situatie zijn niet alleen bijzonder nefast voor de betrokken personen met een handicap, maar ook voor hun gezinsleden, op wie een ondraagbare druk wordt gelegd.

Dit gaat ook in tegen het principe van de gelijke kansen, aangezien meestal een van de ouders van de persoon met een handicap zijn carrière moet opgeven om zich bijna uitsluitend te gaan bezighouden met het helpen van zijn kind met een handicap, ook wanneer het reeds volwassen is.

Dit feit heeft een groep van verenigingen van personen met een handicap ertoe gebracht een klacht in te dienen bij het Europees comité voor sociale rechten, dat de Belgische staat onlangs heeft veroordeeld voor schending van het Europees sociaal handvest.

Aanbeveling

De achtste aanbeveling betreft de uitwerking van een globaal plan voor de opvang van personen met een handicap in huisvestingsstructuren op mensenmaat.

Dat moet ervoor zorgen dat de rechten en verwachtingen van de personen die er verblijven worden gerespecteerd. Voor de goede werking van deze huisvestingsstructuren moet de nodige financiering worden voorzien.

Er dient te worden opgemerkt dat verschillende partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF het stigmatiserend karakter van de uitdrukking "zware zorgbehoevendheid" betreuren. Toch werd beslist om deze uitdrukking te gebruiken in de aanbeveling, omdat de wetgeving met betrekking tot de situaties die ze beoogt recent is en daarmee een stap in de goede richting mee werd gezet, wat los staat van de uitdrukking op zich.

- Er moet een plan "grote en complexe ondersteuningsnood" worden gelanceerd. Dit plan moet voldoende aangepaste oplossingen bevatten, streven naar een behoorlijke geografische spreiding en voorzien in een billijke subsidiëring.
- In alle deelgebieden van België moet dringend tegemoet worden gekomen aan het nijpend tekort aan aangepaste oplossingen voor de jongeren en volwassenen die veel verschillende behoeften aan begeleiding hebben.

Actiepunt nr. 9

13. Maatregelen beschrijven die concreet werden genomen om het beroeps-, sociaal en cultureel leven van de naasten van personen met een handicap minimaal te waarborgen.

Context

De gezinsomgeving blijft a priori het ideale levenskader voor alle personen en dus ook voor personen met een handicap.

Jammer genoeg heeft de opvang van een persoon met een handicap vele gevolgen die zeer zwaar kunnen wegen op de levenskwaliteit van alle leden van het gezin. Dat gaat van kosten tot levenskeuzes, met daartussenin bijvoorbeeld de ontwikkeling van een sociaal of cultureel leven.

Het is dus het volledige gezin dat de omkadering en de ondersteuning moet kunnen krijgen dat het desgevallend nodig heeft.

Aanbeveling

De negende aanbeveling betreft de levenskwaliteit in de gezinsomgeving.

- Er moet meer steun zijn voor gezinnen met een of meerdere leden met een handicap. Dat mensen soms worden gediscrimineerd omdat een van hun gezinsleden een handicap heeft, zeker wanneer er sprake is van grote afhankelijkheid, is onaanvaardbaar.

Actiepunt Nr. 10

14. Nauwkeurige informatie geven over de dienstverlening en procedures die geschikt zijn om specifieke antwoorden te bieden op de behoeften van een persoon of groep van personen met een handicap.

Context

Binnen de keuze voor mainstreaming blijft de situatie van de persoon met een handicap centraal staan. Het concept mainstreaming is zeker zeer belangrijk voor hem. Het is een noodzakelijk instrument om ervoor te zorgen dat rekening wordt gehouden met de gelijkheid van kansen.

In dit opzicht dienen de algemene diensten die zich tot de volledige bevolking richten in staat te zijn om tegemoet te komen aan de behoeften van personen met een handicap.

Ze moeten dan ook zodanig gefinancierd worden dat ze doeltreffend tegemoet kunnen komen aan de behoeften en de verwachtingen.

Mainstreaming is evenwel geen absoluut ideaal. Als het niet juist wordt toegepast, kan het een globaal kader worden waarin geen rekening meer wordt gehouden de specifieke behoeften van de persoon: de persoon kan "opgaan in de massa" en erin verdwijnen, zodat hij niet de aandacht krijgt die hij nodig heeft.

De toepassing van het mainstreaming-principe mag voor de bevoegde overheden geen voorwendsel zijn om niet te zorgen voor diensten en procedures die specifieke antwoorden bieden op de situatie van een persoon of een groep van personen met een handicap.

Het is jammer vast te stellen dat met betrekking tot gelijkheid van kansen, de sensibiliseringscampagnes voor het grote publiek zich steeds toespitsen op doelgroepen: vrouwen, kinderen, Roma's, personen met een handicap, ... Campagnes waarin gelijkheid van kansen algemeen aan bod komt, zijn uitzonderlijk, in ieder geval in België.

Aanbeveling

De tiende aanbeveling betreft de toepassing van mainstreaming, een van de meest ambivalente concepten die door de UNCRPD naar voor worden geschoven, rekening houdend met de specificiteit van de verschillende handicaps.

- In bepaalde omstandigheden moeten reguliere diensten beter worden aangepast aan de noden van personen met een handicap.
- Als aanvulling op deze dienstverleningen moeten de overheden zorgen voor een toereikend aanbod aan bijzondere diensten die zijn aangepast aan de reële noden van personen met een handicap (begeleid wonen, huisvesting, begeleidingsdiensten enz.).
- Indien nodig moet er handicap specifieke ondersteuning beschikbaar zijn.

Actiepunt Nr. 11

15. Nadere toelichting geven over de bewustmakingsprogramma's die werden opgestart om een positief beeld van kinderen en volwassenen met een handicap te bevorderen, in het bijzonder in de domeinen onderwijs, arbeid en geneeskundige verzorging.

Context

Als iedereen zich bewust is van de realiteiten van personen met een handicap, zullen er vanzelf oplossingen worden gezocht die rekening houden met de principes van mainstreaming en gelijkheid van kansen, en dat vanaf het begin van het besluitvormingsproces, wat ook de financiële weerslag sterk zal beperken.

Hoewel de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF zich ervan bewust zijn dat het nodig is om de volledige maatschappij te sensibiliseren, willen ze dat de pijlen in eerste instantie worden gericht op bepaalde groepen van actoren en op specifieke sectoren van de maatschappij.

Daarvoor moet zeker en vast de onderwijssector worden ingeschakeld: kinderen zijn een deel van de huidige maatschappij én ze zijn ook de toekomstige motor ervan. Ze hebben ook een grote invloed op hun ouders en grootouders, iets wat de publiciteitssector goed heeft begrepen...

Ook de medische en de paramedische wereld is een doelgroep waar de nodige aandacht aan besteed moet worden. Medici en paramedici staan immers in contact met veel personen met een handicap, en dat op cruciale momenten in hun leven. Het is belangrijk dat ze een goede perceptie hebben van de persoon achter de patiënt.

Globaal gezien moeten alle mensen die door hun functie in contact komen met burgers, over voldoende kennis inzake handicap beschikken. Enkel zo kan een behandeling van deze mensen op voet van gelijkheid met de rest van de bevolking worden gewaarborgd.

Aanbeveling

De elfde aanbeveling betreft het verbeteren van de kennis van handicaps onder de volledige Belgische bevolking.

- Er dienen actieplannen te worden opgezet om de vertrouwdeheid te vergroten en de vooroordelen weg te werken met betrekking tot de handicap in alle levensdomeinen.
- De inspanningen moeten in eerste instantie gericht zijn op het onderwijs, de arbeidsmarkt, de media, de medische verzorging, thuiszorg met als doel een inclusievere maatschappij.
- Dit gebeurt eveneens door middel van vorming en sensibilisering van iedereen maar prioritair van professionals: medisch en paramedisch personeel, maatschappelijke assistenten, leerkrachten, journalisten, beleidsmakers, ...

Actiepunt nr. 12

16. Verschillende normen en maatregelen inzake toegankelijkheid op federaal niveau en in de deelgebieden. Aangeven of overwogen wordt te streven naar eenvormigheid.

17. Concrete voorbeelden geven van sancties bij niet-naleving van toegankelijkheidsregels.

Context

De laatste 30 jaar zijn op vlak van mobiliteit stappen in de goede richting gezet. Jammer genoeg waren de gemaakte vorderingen niet altijd zo radicaal als gehoopt. Dit is voornamelijk te wijten aan het feit dat er geen voluntaristisch beleid wordt uitgevoerd en dat de voorziene sancties niet werden opgelegd, ofwel door een gebrek aan controle, ofwel omdat het juridisch kader de toepassing ervan niet toelaat.

Met "uitwerking van een beleid" hebben de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF willen beklemtonen dat het gaat om een geheel dat alle vormen van toegankelijkheid omvat, van hun principes tot de uitvoering daarvan en jammer genoeg ook de sancties die nodig zijn wanneer de principes niet worden nageleefd.

Met "voluntaristisch beleid" onderstrepen die partijen die hebben meegewerkt dat de invoering van een beleid moet leiden tot het behalen van de resultaten die in de wetgeving zijn vastgelegd.

Zo moet het toegankelijkheidsbeleid voorzien in normen, maar ook in de controle op de toepassing ervan en, in voorkomend geval, in de sancties die noodzakelijk zijn wanneer de normen niet worden nageleefd.

Aanbeveling

De twaalfde aanbeveling betreft de substantiële verbetering van de situatie inzake toegankelijkheid waarmee personen met een handicap op alle niveaus worden geconfronteerd.

- Er moet een daadkrachtig toegankelijkheidsbeleid worden uitgewerkt in de brede betekenis: het betreft dus onder meer, maar niet uitsluitend, de toegankelijkheid van gebouwen en plaatsen die openstaan voor het publiek.
- Daarnaast moeten de nodige instrumenten worden gecreëerd om personen met een handicap toegang te verschaffen tot informatie, de kans om zelf een mening te vormen en deze uit te drukken, met name door de mogelijkheid gebruik te maken van zijn stemrecht.
- De toegang tot informatie moet open en transparant zijn. Informatie moet beschikbaar zijn in verschillende nuttige formaten om tegemoet komen aan de noden van alle personen met een handicap.

Actiepunt nr. 13

18. Aangeven welke maatregelen genomen worden om de intermodaliteit tussen de verschillende openbare vervoersmiddelen en de bijstand voor reizigers te verbeteren.

Context

Heel geleidelijk hebben de verschillende openbare vervoersmaatschappijen vorderingen gemaakt. Op dat vlak wensen de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF te beklemtonen dat de gemaakte vorderingen het gevolg zijn van de uitvoering van Europese verordeningen in België.

Er is echter nog veel werk voor de boeg op het vlak van de intermodaliteit tussen de verschillende openbare vervoersmiddelen en op het vlak van bijstand aan de reizigers.

Aanbeveling

De dertiende aanbeveling betreft mobiliteit, en dan specifiek het openbaar vervoer. Op die manier hebben de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF de mobiliteit van iedereen duidelijk naar voor geschoven ten opzichte van de mobiliteit van iedereen afzonderlijk, die hoofdzakelijk afhankelijk is van het inkomensniveau van de persoon.

- Mobiliteit, en in het bijzonder de toegang tot het openbaar vervoer, is een eerste vereiste voor de participatie op voet van gelijkheid van personen met een handicap aan alle aspecten van het maatschappelijk leven op voet van gelijkheid.
- Mobiliteit impliceert het op elkaar afstemmen van alle netwerken van openbaar vervoer en hun materieel wagenpark. De bevoegde overheidsinstanties moeten de openbaarvervoersmaatschappijen ertoe verplichten in alle omstandigheden ondersteuning te bieden en dit hulpaanbod af te stemmen op personen met verminderde mobiliteit, om zo tegemoet te komen aan de context van intermodale mobiliteit.

Actiepunt nr. 14

19. Aangeven welke maatregelen genomen worden ter verbetering van inclusief onderwijs, met inbegrip van de financiële middelen en het ondersteunend personeel nodig om dit te realiseren

20. Informatie verstrekken over acties ter verhoging van het aantal personen met een handicap dat de middelbare school en hogere studies voltooit.

Context

Om tot inclusief onderwijs te komen, moeten alle redelijke aanpassingen worden gemaakt om de kinderen, de ouders en alle professionelen uit het onderwijs gelijke toegang te geven tot het onderwijs.

Dat betekent dus ook dat ouders, onderwijzers, opvoeders, directeurs en inspecteurs er hun rol moeten kunnen vervullen op gelijke voet met anderen, ongeacht hun handicap.

Het onderwijs moet hier beschouwd worden in al zijn aspecten: infrastructuur, instrumenten, materiaal, handboeken, bewegwijzering, pedagogische ondersteuning, inspectie, ...

Inclusief onderwijs mag echter ook het gebruik van aangepaste methodes niet uitsluiten als die nodig blijken. Dat kan ook inhouden dat er op bepaalde tijdstippen assistenten aanwezig zijn in de klas. Inclusief onderwijs is ook een soepeler georganiseerd onderwijs, dat alle leerlingen in een gezamenlijke omgeving in staat moet stellen om vorderingen te maken.

De praktische oplossingen die inclusief onderwijs mogelijk moeten maken, moeten ook in elke onderwijsinstelling kunnen worden gebruikt, zodat de vrije keuze en de gelijkheid van elk kind kan worden gewaarborgd. Op die manier kunnen ook de zeer lange verplaatsingen van thuis naar school die veel kinderen en jongeren met een handicap dagelijks moeten maken, worden verkort.

Volgens de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF, impliceert het principe van de vrije keuze het behoud van het buitengewoon onderwijs, als aanvulling op het gewoon onderwijs. De beide onderwijstypes kunnen niet van elkaar worden losgemaakt en er moet worden voorzien in brugsystemen of gemeenschappelijke lessen.

De bevoegde overheden moeten dringend het bestaande plaatsgebrek in het buitengewoon onderwijs oplossen. Het is onaanvaardbaar dat er in de XXIste eeuw in België nog kinderen zijn die niet naar school gaan.

In alle gevallen moet het schoolparcours van een kind (of een adolescent) worden afgesloten met het behalen van een diploma.

Aanbeveling

De veertiende aanbeveling betreft de invoering van echt inclusief onderwijs in alle Gemeenschappen van België. Dat is in de ogen van de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF de efficiëntste manier om de maatschappij echt inclusief te maken.

- Er moet werk worden gemaakt van onderwijs voor leerlingen met een handicap volgens de UNCRPD-voorschriften. De leerling met een handicap moet vrij kunnen kiezen voor de voor hem of haar meest geschikte school. Daarvoor moet de leerling zich kunnen beroepen op volledige, correcte en toegankelijke informatie.

- In elke gekozen school moet de leerling met een handicap een antwoord krijgen op zijn of haar ondersteunings- en begeleidingsnoden en een beroep kunnen doen op aangepaste instructiemethoden, onder meer in gebarentaal.
- Voor de problematiek van het tekort aan plaatsen en schoolmogelijkheden voor leerlingen met een handicap moet er een structurele oplossing komen. Elk onderwijstraject moet kunnen uitmonden in het behalen van een diploma.

Actiepunt nr. 15

- 21. Informatie geven over de tewerkstellingsgraad, het type arbeid en het gemiddelde inkomen van mannen en vrouwen met een handicap in een niet-beschermd milieu, in vergelijking met andere werknemers.**
- 22. Aangeven welke maatregelen worden genomen op vlak van beroepsopleidingen van jonge mensen met een handicap en de ondersteuning die ze krijgen bij de zoektocht naar een job.**
- 23. Aangeven welke maatregelen genomen worden om de private sector te sensibiliseren op vlak van de tewerkstelling van personen met een handicap, met inbegrip van de invoering van een tewerkstellingsquotasysteem.**

Context

Het tewerkstellingsbeleid is een materie die hoofdzakelijk onder de bevoegdheid van de Gewesten valt. Terwijl de globale tewerkstellingscijfers sterk verschillen tussen de verschillende Gewesten, zijn de percentages van personen met een handicap die werken vrij gelijklopend. Voor een persoon met een handicap is het dus overal in België moeilijk om werk te vinden.

De pistes die de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF naar voor schuiven om de tewerkstellingsgraad van personen met een handicap te verhogen, zijn gebaseerd op de toepassing van het mainstreaming-principe, op de verwerving van competenties, op de bewustmaking van de werkgevers, op de strikte toepassing van de maatregelen die worden genomen (wat thans niet altijd het geval is) en op het wegwerken van de remmen op de tewerkstelling.

Aanbeveling

De vijftiende aanbeveling betreft de toegang van personen met een handicap tot werk, ontwikkeling en harmonisering van een echt beroepsintegratiebeleid voor deze personen, gebaseerd op mechanismen met het oog op de responsabilisering van alle actoren, ook de privésector. Bij de uittekening van dat beleid moet bijzondere aandacht worden besteed aan de volgende punten:

- Het tewerkstellingsbeleid dient verankerd te worden in de geest van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en moet opgevat worden in een mainstreaming-logica.
- Personen met een handicap moeten over instrumenten (kennis, attitudes, vaardigheden) kunnen beschikken die hen in de mogelijkheid stellen om te werken. In het bijzonder dient men actie te ondernemen op het vlak van: oriëntatie, onderwijs, opleiding en begeleiding, rekening houdend met de vraag op de arbeidsmarkt en de capaciteit waarin moet worden geïnvesteerd om werk te zoeken
- Ervoor zorgen dat de werkgevers meer belang hebben bij de aanwerving van personen met een handicap en tegelijk mechanismen invoeren die (pro)actief verplichten tot de tewerkstelling en/of het aan het werk houden van personen met een handicap. Onder andere de naleving van de tewerkstellingsquota die in de overheidssector bestaan, moet worden gewaarborgd en er moet grondig worden onderzocht of er een systeem van tewerkstellingsquota kan worden ingevoerd in de privésector
- Systematisch de "tewerkstellingsvalkuilen" in de verschillende wet- en regelgevingen identificeren en het nodige doen om deze remmen weg te nemen.

Actiepunt nr. 16

24. Aangeven welke maatregelen worden genomen om een specifiek medisch aanbod te waarborgen voor de diverse handicaps op het hele grondgebied, met inbegrip van de vroegtijdige diagnose ervan.

25. Aangeven welke maatregelen worden genomen voor de nodige pluridisciplinaire begeleiding wanneer de betrokkenen op de hoogte worden gebracht van de handicap en in geval van dubbeldiagnose.

Context

Gezondheid is een belangrijk aspect voor vele personen met een handicap. Sommigen zijn trouwens verplicht om intensief gebruik te maken van de gezondheidsdiensten.

Daarom wensen de belanghebbenden van het BDF om in het bijzonder de aandacht te vestigen op de problematiek van nog steeds te hoge kosten voor geneeskundige verzorging, het feit dat te weinig rekening wordt gehouden met zeldzame ziekten en de noodzaak van een duidelijkere wetgeving over de medische handelingen.

Een van de meest essentiële aspecten op vlak van gezondheid is dat de zorginfrastructuur perfect toegankelijk moeten zijn, voor personen met gelijk welke handicap, wat thans onvoldoende het geval is.

Een goede relatie hebben met de zorgverstrekkers is van essentieel belang: de kwaliteit van de dialoog en het vertrouwen maken het gemakkelijker om een diagnose te stellen.

Kunnen rekenen op een huisarts die men vertrouwt, helpt niet alleen bij gewone verzorging, maar ook bij de begeleiding in uitzonderlijke situaties. Te weinig zorgverstrekkers zijn opgeleid in het opbouwen van relaties met personen met een handicap die het moeilijk hebben om dingen te begrijpen. Het is zeer belangrijk om de angst die gepaard gaat met veel gezondheidssituaties te beperken tot een aanvaardbaar niveau.

Tot slot is het belangrijk dat de Belgische maatschappij evolueert naar een minder medische benadering van de gezondheid: de medische handelingen worden tenslotte uitgevoerd op mensen. Een multidisciplinaire aanpak van de patiënt zou dan ook bijzonder worden gewaardeerd.

Aanbeveling

De zestiende aanbeveling betreft de gezondheidsaspecten, in het bijzonder:

- Er moet een geneeskundig aanbod worden gewaarborgd dat op rechtvaardige wijze over het Belgisch grondgebied is verspreid en dat beantwoordt aan de voorwaarden van een universele toegankelijkheid en specifieke opvang voor alle handicapsituaties.
- Bij de diagnose van een handicapsituatie moet zo omzichtig mogelijk worden tewerk gegaan om te voorkomen dat zich een bijkomende handicap ontwikkelt. Bij de aankondiging van de handicap moet men bovendien naast het louter medische kader gebruik maken van een multidisciplinaire begeleiding om de betrokkene en/of zijn vertegenwoordigers optimaal de kans te bieden de juiste beslissingen te nemen en te komen tot een leven op voet van gelijkheid met andere mensen.
- Personen met een psychische ziekte of een dubbeldiagnose (handicap + psychische ziekte) moeten op gepaste wijze worden ondersteund en begeleid.

Actiepunt nr. 17

26.Aangeven welke maatregelen genomen worden om de toegang te verzekeren tot informatie in alle aan de verschillende handicaps aangepaste formaten.

Context

Informatie is absoluut nodig om zich een mening te kunnen vormen, om levenskeuzes te kunnen maken, om te weten waar men naartoe wil, ...

Informatie is ook van essentieel belang om te kunnen deelnemen aan het publieke en politieke leven, onder andere met de bedoeling om zich kandidaat te stellen voor verkiezingen.

Aanbeveling

De zeventiende aanbeveling betreft de toegang die iedereen moet kunnen hebben tot de informatie die hij of zij nodig heeft of die hem of haar interesseert. Daarom moet informatie beschikbaar zijn in alle nuttige formaten.

- Er moeten geschikte instrumenten worden aangereikt om iedereen toegang te geven tot informatie in de vorm die het meest geschikt is voor de situatie van iedere betrokkene, opdat elke persoon met een handicap in staat zou zijn zelf een mening te vormen en deze uit te drukken, met name door deel te nemen aan het openbare leven, zijn stemrecht uit te oefenen, en de mogelijkheid te hebben zich kandidaat te stellen bij verkiezingen.

Actiepunt nr. 18

27.Aangeven welke maatregelen worden genomen om personen met een handicap die in gemeenschap leven de nodige intimiteit te waarborgen voor de ontwikkeling van een harmonieus leven.

Context

De partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF zijn het met elkaar eens dat grootschalige instellingen niet ideaal zijn, ook al vormen zij momenteel vaak de enige mogelijk oplossing rekening houdend met de persoon, zijn behoeften en zijn financiële draagkracht.

Zowel de grote instellingen als de kleinere gemeenschappelijke leefstructuren moeten echter omstandigheden bieden waarin de intimiteit van hun bewoners, als het niet optimaal kan, toch minimaal wordt gerespecteerd. Thans voldoen erg weinig woonstructuren aan het menselijk aanvaardbaar minimum. Vaak beperkt de intimiteit zich tot een gordijn dat slechts voor de vorm wordt dichtgeschoven.

Het is de taak van de overheid om dit minimum vast te leggen, maar voor de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF staat het minimum gelijk aan het ter beschikking stellen van een individuele kamer. Een individuele kamer is de enige mogelijkheid om ervoor te zorgen dat iemand de privacy kan hebben die nodig is voor de ontwikkeling van een persoonlijk leven. Dat is absoluut noodzakelijk om harmonieus te kunnen leven in de gemeenschappelijke leefstructuur en in de maatschappij in het algemeen.

Deze evolutie is absoluut noodzakelijk, maar er is wel een prijs aan verbonden. Dat mag in geen geval ten koste gaan van een vermindering van de kwaliteit van het globale dienstenaanbod. Deze evolutie moet realistisch gefinancierd worden.

Aanbeveling

De achttiende aanbeveling betreft de situatie van personen die in gemeenschap leven, omdat ze er zelf voor kiezen of omdat de mensen uit hun omgeving hen niet de omkadering kunnen bieden die ze nodig hebben.

- Net als iedereen heeft de persoon met een handicap die met anderen samenleeft, recht op intimiteit. De bevoegde overheden moeten de voorwaarden tot voldoende intimiteit scheppen om de betrokkene in staat te stellen een relationeel, affectief of seksueel leven uit te bouwen dat nodig is om een harmonieus leven in de maatschappij te ontwikkelen.

Actiepunt nr. 19

28.Aangeven welke maatregelen concreet genomen worden om de vrederechter de nodige middelen te geven voor de invoering van de nieuwe wet tot hervorming van de ongeschiktheidsregelingen.

Context

Op dit vlak is er volop een evolutie aan de gang met betrekking tot de wettelijke erkenning van personen met een handicap, met een nieuwe *Wet tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid* die van kracht wordt vanaf 2014.

De partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF wensen hier niet terug te komen op de inhoud van de positieve en negatieve adviezen die ze hebben gegeven toen deze nieuwe wet werd besproken. Het is nu tijd voor de uitvoering ervan.

De evaluatie moet binnen enkele jaren gebeuren.

Toch is er een zorgwekkend aspect aan de praktische uitvoering van de wet. De wet voorziet immers dat de beslissende instantie (de Vrederechter) de nieuwe regelingen moet toepassen. De vrederechters zijn echter reeds bedolven onder een grote werklast. Als de vrederechters niet de nodige middelen krijgen, zal de concrete uitvoering van de bepalingen van de nieuwe wet onmogelijk blijken.

Aanbeveling

De negentiende aanbeveling betreft de nieuwe *Wet tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid* die in 2014 in werking treedt.

Het vredegerecht speelt een sleutelrol bij de toepassing van de bepalingen van deze nieuwe wet. De vrederechters moeten alle nodige middelen krijgen om het geheel van de wet toe te passen, want anders blijft het een lege doos.

Actiepunt nr. 20

29. Aangeven welke maatregelen concreet worden genomen om de toegang tot justitie te waarborgen voor iedere persoon met een handicap, ongeacht de specificiteit van zijn handicap.

30. Nadere toelichtingen geven bij de wijzigingen van de wet over de bescherming van de maatschappij om te voorkomen dat personen met een cognitieve handicap en/of een psychische stoornis zouden worden opgesloten.

Context

Justitie moet in al haar geledingen toegankelijk worden gemaakt voor personen met gelijk welke handicap. Dat is thans niet het geval.

Personen met een handicap die met justitie worden geconfronteerd moeten gepast worden begeleid, op juridisch, materieel en intellectueel vlak.

Een ander belangrijk probleem betreft de internering van misdrijf- of misdaadplegers met een cognitieve handicap en/of een psychische stoornis: deze personen mogen in geen geval naar de gevangenis worden gestuurd.

Het komt zelfs vaak voor dat geïnterneerde personen wegens het tekort aan plaatsen in instellingen voor de bescherming van de maatschappij blijven zitten in de psychiatrische afdeling van een gevangenis, waar ze het zonder de nodige verzorging en begeleiding moeten stellen, waardoor er geen kans op sociale herinschakeling is.

Het gaat hier om een vorm van foltering die totaal onaanvaardbaar is in een maatschappij die naar eigen zeggen geëvolueerd is.

Aanbeveling

De twintigste aanbeveling betreft de toegang tot justitie, concreet:

- De voorwaarden in verband met de toegang tot de rechter moeten verbeterd worden. In dit specifieke kader moeten de personen met een handicap toegang tot gebouwen en informatie hebben.
- Personen met een handicap moeten ook op aangepaste ondersteuning en aangepaste begeleiding kunnen rekenen die bij hun handicap past, wat een gerichte opleiding van alle betrokken personen in de gerechtelijke wereld impliceert.
- In het geval van cognitieve handicaps en/of een psychische stoornis mag de geïnterneerde betrokkene in geen enkel geval in een gevangenisomgeving terecht komen, wat een vorm van ontoelaatbare psychologische foltering is.
- Personen die daadwerkelijk geïnterneerd zijn moeten absoluut kunnen rekenen op de ondersteuning van een pluridisciplinair team binnen een structuur voor de bescherming van de maatschappij buiten de gevangensmuren, om hun herintegratie in de maatschappij te bewerkstelligen.

Actiepunt Nr. 21

31.Uitleggen waarom personen die na leeftijd van 65 jaar een handicap ontwikkelen, gediscrimineerd worden ten opzichte van andere personen met een handicap.

Context

Personen van wie de handicap werd erkend na de leeftijd van 65 jaar hebben geen toegang tot een aantal gewestelijke steunmaatregelen ter bevordering van hun zelfredzaamheid.

Omdat ze geen beroep kunnen doen op die steunmaatregelen, neemt hun zelfredzaamheid af en komen ze sneller terecht in collectieve leefstructuren.

Ook de bedragen van de tegemoetkomingen voor personen met een handicap verschillen naargelang het feit of de handicap werd erkend vóór of na de leeftijd van 65 jaar.

Aanbeveling

De eenentwintigste aanbeveling betreft de discriminatie van personen waarbij de handicap is vastgesteld na de leeftijd van 65 jaar.

- Er moet een einde komen aan elk onderscheid in behandeling die de overheid momenteel bij elke tussenkomst hanteert naargelang het moment waarop de handicap wordt vastgesteld: voor of na de leeftijd van 65 jaar.